

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Fazakas József.

BELMUNKATÁRSÁK: BALÓ JÓZSEF, BANYAI ÁRPÁD, BOGA KÁROLY, PORTSÁK GYULA, DR. FERENCZI ZOLTÁN,
SÓLYOM JÁNOS, SZENTGYÖRGYI LAJOS ÉS ZAJZON DÉNES.

Megjelenik — július és augusztus havát kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal. — **Előfizetési ára:** egész évre 3 frt., félévre 1 frt 50 kr. — Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számítatnak. — Kéziratok nem adatnak vissza.

E közlöny beltartalmát illető közlemények a szerkesztőhöz (Fapiac-tér 6-ik szám.), az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — SÓLYOM JÁNOS, községi iskolai tanító, egyleti péntárnok czimén — a kiadó hivatalba (Feleki út 1. sz. a.) küldendők

A vall. és közokt. m. kir. miniszter 18. évi jelentése a közoktatás állapotáról.

I.

Előzetesen sietünk megjegyezni, hogy a jelentés terjedelme jóval kisebb a megelőzőknél. Örvendünk, hogy ezen rovatok közül, melyeket mult évi ismertetésünkben feleslegeseknek, sőt arbitrativus voltuknál fogva megbízhatlanoknak jeleztünk, több vagy egészen mellőztetett, vagy nagyon korlátoztatott.

A jelentés I. szakasza az országos közoktatási tanács végrehajtott újabb szervezéséről szól. Részünkről minden javításnak örvendünk; azt a kört, melyben közlönyünk mozog, jelentékenyen érdeklí az új szervezet; a mennyiben az elemi oktatás keretébe tartozó kérdések s ezek között a tankönyvek elbírálását illetőleg nagyobb és bővebb ellenőrzés és elintézés czéloztatik; a mire a tanács egy évi munkálkodása is biztosítékot nyújt.

A II. szakaszban a legutóbbi időben végrehajtott közoktatási kormányi rendeleteket sorolja elé a jelentés. Ezek között van az a szokatlan intézkedés, mely szerint képezdei tanárok, képezdei és felőbb leányiskolai tanítónők számára a képezdei tanítás módszerének és az internatusi nevelés módjának gyakorlati elsajátítására a bpesti két képezdében egy éves tanfolyam rendeztetés bé. E tanfolyamra korlátolt számú növendékek vétettek fel, rendszer oktatásban nem részesültek, inkább a gyakorlat szemlélésére utaltattak. A tanító-testület szellemi színvonalának emelésére szolgáló minden intézménynek örvendünk, azonban kételkedünk, hogy ezen különleges új intézet teremtését a gyakorlat igényelné, különösen most, midőn tapasztalatunk szerint a képezdekhez sőt a felsőbb népnevelési intézetekhez is nagyobbára egyetemi tanfolyamot végzett tanárok neveztetnek ki.

Ily intézkedés, hogy a községi tanítók választása a közigazgatási bizottságok elbírálása alá terjesztendő. Részünkről a helyes választásra több biztosítékot látnánk abban, ha a választást különben is vezető tanfelügyelőnek nyujtatnék nagyobb befolyása, mint az ügyvel és szemlélyekkel ismeretlen közigazgatási bizottságoknak.

A tankönyvek ellenőrzésére és engedélyezésére vonatkozó intézkedéseket emeli ki a bizottság, melyek szerint a nem engedélyezett tankönyveket záros határidőn túl használni nem szabad. Örvendetes ugyan, hogy tanügyi irodalmunk az irodalom ágai közül mondhatni kiválóan fejlődik; de másfelől azt is el kell ismernünk, hogy

e téren sok terméknek nem a szükség, hanem az emberek hiúsága, írói viszketegség az indító oka, annyira, hogy a positiv korlátozás igazoltnak látszhatik. Mi, kik minden téren a szabad verseny barátai vagyunk, e tekintetben is legbiztosabb korrektívumnak tartjuk a gyakorlatot, mely a selejtes irodalmi termékeket előbb-utóbb ki-selejtezi

Sajnálattal látjuk, hogy tanirodalommal foglalkozók, tehát olyan emberek is, kiket értelmeseeknek kell tartanunk, az országos törvényekkel ellenkező, rend és hazaellenes tankönyveket írnak, a jelentés szerint ily okon 8 könyvet kellett eltüntetni. Sajnálatos elfogultság az illetőktől az ily, különben is erőtlen makacszkodás.

Tapasztaltatván, hogy a tanítónőképezdek a kellőnél több növendéket szolgáltatnak; ennek akadályozása czéljából a felvételek írásbeli része szabályoztatott; az első alkalommal mindjárt a tünt ki, hogy 200 oly növendék közül, kiknek a magyar nyelvből nagyobbára kitűnő osztályzata volt, írásbeli dolgozata csak huszonhatnak volt kitűnő, a többiek csak elégségesek vagy elégtelenek. Ennek orvoslásául a növendékek írásbeli dolgozatainak kijavítási módozata szabályoztatott.

Részünkről annak, hogy az anyanyelvben iskolánkban s jelesen a népnevelés keretébe tartozó intézetekben a tanítás eredménye nem kielégítő, okát ma is ott találjuk meg, a hol ezelőtt 14 évvel (Keresztény Magvető 1877. évf 205. lap). Mellőzzük a logikai elemet, az értelmességet; a forma a fődolog. Ezért a népiskolába is bévítettük a magyarnyelvtant.

A grammatika a nyelv philosophiája levén, elvont dolog, a miből a népiskolák növendékei semmit sem tudhatnak; józanon nem is lehet várni, hogy tudjanak. Polgári iskolában vizsgán voltunk tanuja, hogy például ily mondat értelmezésénél: „tudom, hogy kötelességemet mindig teljesítnem kell,” a tanító sehogy sem tudta elhíttetni a növendékekkel, hogy tudom, a főmondat, s a másik a mellék mondat; a növendék ennek tartalmát tartván fődolognak. Nyelvtan helyett arra törekedjünk, hogy növendékeink értelmesen olvassanak, beszéljenek és írjanak; erre nem kell nyelvtani képzettség.

A jelentés ez általános bevezetése után következik a népoktatási egyes tényezők méltatása, a melyet a jövő számban ismertetünk.

Kovácsi Antal.

Megtiltandó-e a gyermekeknek, hogy az iskolában történekről otthon ne beszéljenek?

Az iskola a családnak legigazabb barátja. A család féltett kincseit, a gyermekeket átveszi és alkot számukra egy tágabb családot, mely amazzal a szeretet őszinteségében és a jóindulat lankadatlanágában meg-egyezik; céljuk is egy: a gyermek boldogsága. Azonban az eszközökben és kivitelben különbség létezik. A család a jelennek épít, az iskola a jövőnek. A családi nevelés az egyén boldogságát veszi célba és szűkörü működésében az egyért az egészet hagyja tekinteten kívül; az iskola tágabb hatáskörében az egyén háttérbe szorul az összessel szemben és itt az egyes boldogságának célba vételénél a főszempont az egészre, a társadalomra, az emberiség boldogságára irányul, melynek amaz alá van rendelve.

Az iskola fürkésző éleslátással veszi szemügyre a család bizományát, a gyermeket, hogy a mit amaz tekinteten kívül hagyott, vagy hibásan végzett, az iskola jóvá tegye, nyesegetvén a lélek vadhajtasait dupla éllel, de fokozott gyengédséggel, hogy a törzsnek ne fájjon, midőn az ifúság tulhajtása visszavágitik, de érezze jó-tékony hatását gyermeke testi és lelki gyarapodásában. A családnál bölcsőbb iskola nemcsak a jó mag elhíntésére van hivatva, hanem a burján kiirtására is, melyet akár az egyéni természet, akár a család gondatlansága hint a nevelés talajára; de ezt is bölcsen teszi, hogy a családi érzületet nem csak ne sértse, hanem a szülő tekintélyét védje, hibáit gyengéden takarja és a gyermeki szívből a szülők iránti szeretet- és szeretetnek szent hajlékot építsen.

Az iskola a családnak legönzetlenebb barátja. A személyes barátság, rokonság vagy ellenségeskedés érzelmei elnémulnak az iskola küszöbén belül, kizáratnak falai közül. És midőn a tanító szíve egész melegével, teste és lelke legjobb erőinek felhasználásával dolgozik, becsületes munkája után nem azt kérde, hogy hány család szeretetét, becsülését nyerte meg, hanem azt fürkészi, vajjon elég jól cselekedett-e?

Hogy az iskola legfőbb feladatát, az embernevelést teljesíthesse, a családdal meghitt bizalmas viszonyba kell lépnie, hogy a szolgálatára szervezett, de tekintély- és hatáskörben fölötte álló iskola föltétlenül az ő javára dolgozik, terv és cél nélkül semmit sem tesz, azért még az esetleges összeütközésekben is az iskolának kell győznie. Ezen előre bocsátott elvek alapján, melyeket mindenki ismer és helyeseknek tart, magától elesik azon kérdés, vajjon megtiltandó-e, hogy az iskolában történekről a gyermekek otthon ne beszéljenek?

Az iskola nyilvános intézmény, benne tehát nyilvános szellemnek kell uralkodnia. Az iskolában nem történhetik olyan dolog, és a tanító nem cselekedhetik olyant, a mit titkolni kellene. A tanító nyílt számadást tartozik adni minden tetteiről, a gyermekekkel való minden bánásmódról. Mit érezne azon szülő, kit gyermeke egy napon azon nyilatkozattal lepne meg, hogy neki otthon nem szabad arról beszélni, a mi az iskolában történik. Minden jobb érzés fellázad bennem, ha a szülő helyzetébe képzelve magamat, arra gondolok, hogy azon gyermeket, kinek lelke eddig nyílt könyv volt előttem, kinek fejlődésében minden mozzanatot féltékeny gonddal lestem és őriztem, ki eddig nem is sejtette azt, hogy a szülő előtt titkolni is szabad valamit, ezen remegő szeretettel gondozott kincsét, derűjét, örömét a családnak az iskola más utra tereli. Tilalmával válaszfalat emel a szülő és

gyermek lelke között, a családban a bizalmatlanság magvát hinti el az iskola iránt, a gyermeki lélekben pedig megindítja a harcot a szülők iránti szeretet és az iskolai tekintély között. Ezen tilalom oly erkölcsi küzdelmet provokálna a család, gyermeki szív és az iskola közt, a melyben mindegyik fél, még a látszólag győztes is, csak veszteséget szenvedhetne.

Azonban a szülőnek e szigorú, de igazságos érzelmével szembe állíthatók azon ezerszeres apróbb és nagyobb kellemetlenségek, melyeket az iskolának a gyermekek rossz akaratú fenyegetésétől és a műveletlen szülőknek az iskola intézkedéseibe való hivatlan beavatkozásaitól kell szenvednie. Bizonyára minden tanítónak vannak keserű emlékei, hogy a hazudozó gyermek miként fordít el otthon az iskolában tapasztaltakat a tanító hátrányára, kitől oka van félni és nem egy tapintatlan és gondatlan szülő van, ki saját gyermekét nem ismerve, ennek minden tévedését és lelki fogyatékoságát a tanító személyére, vagy az iskolára hárítja vissza. Ezerszeres tapasztalásból ismerem a kemény harcot, mely sokszor a leglángolóbb hivatásszeretetet is képes kísértetbe hozni.

Nem csodálom tehát, hogy mi tanítók óhajtanánk egy olyan regulát fölláítani, vagy az iskolát egy olyan mystikus „kőd előttem köd utánam“ féle párával körül fátyolozni, mely megmentené az iskolát a rossz akarat és tudatlanság fájó érintésétől! És mégis, a mélyebbre látó paedagogia nevében tiltakoznom kell az ellen, hogy a gyermekek megtiltassék az iskolában történekről otthon beszélni. Ezen tilalom minden felsorolt rossz következménye mellett még csak meg sem óvna a tanítót a fecsegések kellemetlenségeitől. Mert a tiltott dolog édeesebb és könnyebben félremagyarázható, mint a nyílt cselekedet. E mellett lealázza a tanító önértetét. Mivel védekeznek a tanító a tetteit és szavait gonoszul elferdítőkkel szemben, ha nem mondhatja: hogy „nyíltan cselekszem, ismeritek tetteimet!“

A nyílt élet tiszteletre méltó, a nyílt cselekedet érdemel bizalmat. Csak ehez nem fér a rágalom és meg-török rajta a rosszakarát. A fecsegés és hazudozás egyéni hiba és bűn szokott lenni, ezen esetekért tehát soha sem az összes gyermekeket kell felelőssé tenni, hanem esetről-esetre kell szigorúan büntetni a vétkeket, az összesben pedig fölbreszteni a visszatétést az ilyen cselekedet ellen.

Vannak azonban esetek az iskolában pl. lopás, hazudozás, vagy egyébféle erkölcsi kihágások, melyeknek nyilvánosságra hozatala az illető szülőknek is szügyent, vagy a társadalomban egyébként is kárt okozhatnának. Ilyen esetekben, ha már a dolog a gyermekek tudomására jött, fölbresztjük bennük az egymás iránt tartozó szeretet és kimélet érzelmét. Az illető szülőknek fáj-dalmas helyzetét tárjuk fel előttük és megértetjük velük, hogy mint iskolatársak a világ szemében felelősek egymás becsületéért. Így a gyermekekben fölbred a közöség érzelme és a zajos, kárörvendő fecsegés helyett a család meghitt körében is csak sugva merik elmondani a szörnyű esetet. És vajjon akadna-e szülő, ki az iskolának e fajta titkát tiszteletben nem tartaná? Véleményem szerint tehát nem szabad általánosságban megtiltani, hogy az iskolában történekről a gyermekek otthon ne beszéljenek.

Az iskolai nevelésnek kötelessége a gyermekeket úgy vezetni, hogy az iskoláról tisztelettel és őszintén beszéljenek, hogy egymás iránt szeretettel és kimélettel viselkedjenek. A gyermekeket mindenek felett igazság-szeretőkke és szótartókká kell nevelni, hogy korán becsületes és önértetes egyénekké váljanak. Igaz, hogy ez a legnehezebb oldala az iskolai nevelésnek, mert legtöbb

akadályt szenved az egyéniségek sokfélesége által és sikere leginkább függ a tanító személyiségétől, de az e téren felmutatott siker a legszebb érdeme az iskolának, mert ezen módon a gyermekek jellemét neveli.

Lúdzárné Kasztnér Janka.

A rajztanítás módszere és tanmenete a népiskolában.

(Folytatás.)

II. osztály. Miután ebben az osztályban már oly tanulókkal van dolgunk, a kik olvasni, írni, számolni stb. megtanultak; az űlve végzendő munkához megkívántató intelligens testtartásra is egy iskolai éven át rá lettek szoktatva, a rajz tanmenete is a többi elemi tantárgyak fokozatos betanításával megfelelő arányban kell hogy haladjon. Itt is tehát ha íratunk, rajzoltatunk, nagy gond fordítassák a helyes ülésre és az eszközök szabályos tartásának szoktatására.

A beszéd- és értelem-gyakorlatokkal egybekapcsolandó ilyenmő foglalkoztatások is, mint az I-ső osztályban csak rövid ideig tartandók, mert a népiskolai munkaterv az írástanításra is egyhuzamban csak fél órát szab ki, úgy szintén igen helyesen a rajzolásra is. Nem szabad, hogy a gyermek munkájába belefáradjon, hanem helyes beosztással arra kell törekedni, hogy örömmel fogjon egyik munka után a másikhoz és vidáman, jókedvvel végezhesse egyiket a másik után. Mindenesetre pedig rajztanításra íratás és megfordítva elő ne forduljon.

Kevés időt, hetenként két fél, összesen egy órát zsongogattak meg a rajztanításra. Ez ugyan nagyon kevés, de mivel nem áll rendelkezésünkre több, tehát ezt a rövid időt a legjobban kell hasznosítani. Csak felemelési képen hozom fel, hogy plajbász hegyezéssel és egyéb az időt őrő előkészületekkel nem szabad azt elfeésérelni. Meghegyezett plajbászokat, megkívántató papirost vagy fűzeteket a lezáró idő megkezdése előtt szokás kiosztani.

Mint általános tudva van, a rajztanítás két részre oszlik: mértani- és szabadkézirajzra. Az is meg van alapítva, hogy a szabadkézi rajztanítást egy kevés mértani előismeret kell hogy megelőzze. De ugyan miben állhatnak azok a mértani előismeretek, a melyeket a tanító ebben az osztályban tárgyalhat? Ugy tudom: hogy a beszéd- és értelemgyakorlatokkal kapcsolatban, megfelelő arányos terjedelemben és hasonló módon, mint a számjegyek értékének magyarázására és a műveletek tanításának előkészítésére szokás, következőkben. Ha tetszik előveszen a tanító a szemléltetésekre megfelelő gyűjteményekből kockát (a decimeter köböt), annak egyik testszögét, csúcsát, jól bekrétázza és a tanulók figyelmét felhiva, a fekete iskolai táblára nyomja. Mikor azt onnét leveszi a bekrétázott csúcs, a pont képét tünteti fel. Ezt ismételteti a tanulók palatábláján, vagy ha még részletesebb akar lenni, a kocka másik csúcsát tollal ügyesen egy kissé betintázza, lehet plajbászport is használni, és így a gyermekek papirosán feketén fejérré mutathatja meg a pont ily módoni származását és csak azután rajzolja le az iskolai táblára, megmagyarázván nekik szóval is, hogy a pont nem egyéb, mint csak egy jegy. Ha a tanulók is eme előrajzok után előbb vonalzóval, utóbb szabadkézzel a pontokat lejegyezték; világos, hogy a pont fogalma, értelmökhez megfelelő módon vésődik eszközbe.

A vonal képének származását szintén ily módon mutathatja be. De midőn az iskolai táblára, a jól bekrétázott kocka egyik élével különféle irányban több vonalat lenyomott; függőlegest, vízszintest és egy ferdét úgy töről le, hogy azokból kezdeten és végen csak két-két

pont maradjon, világosan magyarázhatja meg: a kezdő-végző, első-, hátsó-, felső-, alsó-, tető- vagy talppontok elnevezését és egyttal azt is, hogy egy egyenes vonal irányának meghatározására mindig két pont szükséges. Így rendre-rendre további fejtegetéssel szóval és rajzban bizonyíthatja be, hogy a vonal egy kiterjedt mennyiség, melyhez ha egyneműt hozzáadunk nagyobb, hosszabb, ha belőle elveszünk, kisebb, rövidebb lesz. Ezt a gyermekek előrajzi gyakorlatok szerint palatáblájokon is utánozhatják.

Ezeknek előrebocsátása után következik a vonalak függőleges, vízszintes és ferde irányának ismertetése és rajzban bemutatása, továbbá az egyenközű vagy párhuzamos vonalak előállítás módja és tulajdonságai és a három irányban lerajzoltatása előrajz után, előbb a vonalzóval, azután szabadkézzel. Mindenesetre előbb a vonalzóval, mert a gyermekek is azzal tökéletesebb, tisztább és szebb vonalokat húzhatnak, mint szabadkézzel és így maguk készíthetik el maguknak a mintákat a vonaloknak szabadkézzel való rajzolásához. A párhuzamos vonalak rajzolása után következnek az összetartó vonalak ismertetése és azoknak kellőképpen meghosszabbításából a szögöknek ily módon származtatása. Derék-, hegyes- és tompa-szögöknek egymástól különbözőségét, nagyságát, összefüggését és elnevezését előbb szemléltetési úton egy négyzet idomu papirossal, mint előbb a decimeter köbről véve nagyságát, magyarázhat meg. A papiros derékszögét oda illeszti a kocka, az iskola tábla, a gyermekek papirosa, vonalzója, az ajtó stb. derékszögéhez; azután ráteszi az iskola táblára és a derékszögöt, vízszintes oldalát alapul véve, lerajzolja vagy háromszor, megmagyarázván, hogy a hol egymást érinti a két vonal belül szög van, kívül a szögcsúcs, a két vonal pedig a szög szárai és hogy ezt a szögöt derékszögnek nevezik. Ezután a papirost a derékszögnél átlós irányban kettőbe hajtja és így bebizonyítja, hogy ez a szög az előbbi derékszögnek a fele. Odailleszti a táblára lerajzolt derékszöghez úgy, hogy a papirosról a 45 fokú szárt lerajzolhassa. Midőn lerajzolta és a gyermekek is a közberajzolt szárt fekvéséről itélve, meggyőződtek, hogy az a derékszögöt felezi; a papirosról eme kisebb szögöt külön vagy háromszor szintén lerajzolja és megmagyarázza, hogy ez kisebb, mint a derékszög, és hegyes szögnek neveztetik. Továbbá, ha ugyanazt a papirost az állás behajtásnál ketté vágja és megfordítva az imént lerajzolt, 45 fokú szögöt a papír másik felén levő derékszöghez kellőképpen odailleszti azaz összeadja, igen érthetően szemléltetheti a tompaszög származását és ha a papirost így tartva, az előbb lerajzolt szögök állásához hasonlóan lerajzolta, akkor a tompaszög képét is rajzban kellőképpen állította elé. Végre ha nagyobb arányban t. i. hosszabb száakkal e háromféle szögöt külön-külön lerajzolja és a papiros szögeit mindegyikhez odaillesztve megmagyarázza, hogy a szög, szárainak megnyújtása által, mint látszik is, nem változik és leleményes módon több példával igazolja: hogy ha a derékszögből elveszen, hegyes szög és ha a derékszöghez hozzáteszen tompaszög lesz, a gyermekek felfogásukhoz mérten megtanulják a három szög közti különbséget és összefüggést megismerni és azokat, mint a számolásnál az 1, 2, 3. sat. jegyeket, itt szabatosan rajzban előállítani, előbb vonalzóval s csak azután szabadkézzel.

E háromféle szögöknek összerakásából származtathatjuk le a különféle egyenes vonalú tört, vagy zezug vonalokat, melyek aztán száz meg százféle mustrákban használhatók fel alapul az úgynevezett görög és másféle szalag, vagy csipkediszítmények rajzolásához vonalzóval és szabadkézzel.

E feldolgozott tananyag után következnek a zártkörű idomok, melyek előbb mint mértani előismeretek tárgyalatnak, utóbb pedig mint sokféleképpen felhasználható alapidomok leczkétárgyaknak a szabadkézi rajzolásra.

Felveendő pedig: a négyzet, (quadrát) s ennek kétszerese a téglalap. Előbbinek átlós metszetéből az egyenlőszárú derékszögű háromszög; utóbbinak ilyképpen metszéséből az egyenlőtlen oldalú derékszögű háromszög. Végre az egyenlőoldalú hegyesszögű háromszög és ennek összerakásából a szabályos hatszög.

Ezeknek a zártkörű idomoknak a betanítása szemléltetéssel egybekapcsolva hasonlóképpen eszközölhető, mint a vonaloknál és szögöknél folyt; az iskolai tanszergyűjteményben levő köbdeciméterű koczkával, t. i. e koczka egyik határlapjával, vagy annak megfelelő nagyságát mutató külön négyzet idomu papirossal, mely az iskolai táblára krétával körülrajzolás szerint lemásolandó és azután többször vonalzó segítségével és szabadkézzel is lerajzolható, megfelelő magyarázattal kísérve, hogy a négyzet oly zártkörű minta idom, sík, lap, felület vagy terület, melynek mind a négy oldala egyenlő és a négyszöge is derékszög. Lerajzolását a tanulók vonalzóval és szabadkézzel hasonlóan az előbbi gyakorlatokhoz végezzék. Az egyenlő szárú és egyenlőtlen oldalú derékszögű származását legegyszerűbben úgy szemléltetheti, hogy a koczkáról vett négyzet-idomu papirost és még egy kétszer akkora átlói irányában kettő hajt és így kellő magyarázattal maga rajzol előbb a táblára és csak azután rajzoltatja le a tanulókkal. E négy idom összerakásából számos síkdíszítmények között a legegyszerűbb házak és templomok körrajzát is rajzolhatja elé és rajzoltathatja le a tanulókkal is.

Ennyi gyakorlatok után az egyenlő oldalú hegyesszögű háromszöget oly combinatióból: hogy alapra 4 részt, magasságra 3 és felet, helyesebben valamivel kevesebbet felvéve a tanító előrajza és magyarázata után t. i. hogy e háromszög zártkörű minta-idom, melynek három egyenlő hosszú oldala és három egyenlő nagyságú hegyesszöge van. Továbbá oly háromszöget, melynek mind a három oldala egyenlő és a szögei kettő vagy mind a három derék- vagy tompaszögök legyenek, előállítani nem lehet; mondom ennyi gyakorlatok után a tanulók is könnyűséggel fognak rajzolhatni. Befejezésül következik az egyenlő oldalú hegyesszögű háromszögből a szabályos hatszög összerakása. Ez legérthetőbben úgy szemléltethető, hogy a tanító egy ily háromszöget papirossból csúcsával fölfelé a táblára rajzol, a másikat e mellé egybeolvasztva az egyik szárt csúcsával lefelé, a harmadikat ismét ily módon csúcsával felfelé. Ez a hatszögnek a fele. A másik felét lefelé megfordítva kezdi rajzolni, csúcsával lefelé az egyik szögöt és az ezzel szembe fekvő oldalt a megfelelő már lerajzolt első háromszög alapoldalával egybe öntve. Ha a másik két háromszöget kellőképpen oda illeszti a szabályos hatszög körvonalát és átlóit is szabatosan lerajzolta és a tanulókkal is lerajzoltathatja előbb vonalzóval és azután a szükséges iránypontok megjelölésével szabadkézzel is.

Ezek lennének a megállapított mértani előismeretek, melyekre az osztály tanulóit megtanítani szükséges, hogy ezek alapján, vonalzó segítségével és azután szabadkézzel

is az e szakkörbe vágó tananyagot kellőképpen feldolgozva, értelmességben gyarapodva, kezűgyességben megkívántató fok szerint tökéletesedve a III-ik oszt. tananyagával megküzdhesse.

Részletek szerint a fentebb kimondott tananyag összesítve következő leczkétárgyakra osztható: 1) a pont fogalma, előállítása vonalzó segítségével a papiros bal- és jobbfelén, folytatólag a papiros felső- és alsó széle hosszában. 2) Gyakorlatok szemmérték szerint és szabadkézzel, a vonalzóval megjelölt iránypontok nyomán balról jobbfelé és a papiros felső és alsó szélén jegyzett pontok alkalmazkodásához. 3) A vonal fogalma és lerajzolása vonalzóval három irányban, előbb iránypontok megjelölésével. 4) Vonalak rajzolása háromféle irányban szemmérték után szabadkézzel, iránypontok segítségével. 5) Egyenlőtlen vagy párhuzamos vonalak fogalmának tárgyalása után rajzolása vonalzóval három irányban. 6) Ezeknek rajzolása szemmérték szerint és szabadkézzel itt is a már előre lejegyzett iránypontok felhasználásával, közbe-közbe a nélkül is. 7) Összetartó vonalak és ezekből a háromféle szögek származtatása és minden kivihető irányban lerajzolása vonalzóval. 8) Ugyanez szabadkézzel, iránypontok megjelölése után. 9) Gyakorlatok, mind a háromféle szög szárainak összeillesztéséből tört- vagy zengzug vonalokká és ezekből kombinált síkdíszítmények rajzolása vonalzóval. 10) Gyakorlatok ugyanez szakkörben szemmérték szerint szabadkézzel csak az iránypontok segítségével. 11) A négyzet, (quadrát) és téglalap tárgyalása és lerajzolása vonalzóval. 12) Ugyanezeknek rajzolása szabadkézzel, előre kijelölendő iránypontok után. 13) A fölvetett derékszögű háromszögek származtatása a négyzet és téglalap felezéséből bemutatva és lerajzolva vonalzóval. 14) Ugyanezek rajzolása szabadkézzel. 15) A letárgyalt zártkörű idomokból kombinált síkdíszítmények rajzolása vonalzóval. 16) Ugyanez szabadkézzel. 17) Az egyenlő oldalú hegyesszögű háromszög előállítása bemutatandó combináció szerint vonalzóval. 18) Ugyanennek kiszámítása után rajzolása szabadkézzel. 19) Az egyenlő oldalú hegyesszögű háromszögből a hatszög származtatása és rajzolása vonalzóval. 20) Ugyanez szabadkézzel. 21) Ezekből egybeállított síkdíszítmények vonalzóval. 22) Befejezésül szabadkézzel. 23) Mind a három irányban huzandó vonalokból a legegyszerűbb házak- és templomok körrajza a zártkörű idomokból kombinálva vonalzóval. 24) Ugyanezek szabadkézzel. (Attól félünk, hogy sok lesz ez még osztott iskolában is. Szerk.)

Népoktatási törvényünk szavai szerint „a rajzot a népiskolákba, a hol csak mód van benne fel kell venni.“ A reá fordított időt, a beszéd- és értelemgyakorlatokra, az írás és a mértani tanítási órákra kiszabott időből kell lealkudni, illetőleg a rajzot ezekkel kapcsolatosan kell tanítani. A hol a tanító mindjárt eleinte tiszta papírra dolgoztat, ott az iránypontok lejegyzését a vonalzóval, csendes foglalkozások alkalmával készítheti el jó előre több leczkére a megkívántató mennyiségben a tanulókkal. Ugyancsak csendes foglalkozásokra oszthatja be mindazokat a rajzoldozásokat, melyekre a mértani előismereteket már megtanította.

(Vége köv.)

Propper Ferencz.

T Á R C Z A.

Emberberáti és társadalmi intézmények a középkorban.

(Vége).

Azonban ezen feltűnő és nagymérvű jótékony-ságnak voltak kirívó árnyoldalai is, melyek az akkori erkölcsi és értelmi világ hátramaradottságánál fogva legkevésbé sem lephetnek meg. A babona minden képtelen hajtásaival teljes virágzásban volt; kuruzslók, igézők, jövendőmondók, boszorkányok egész serege népesíté be az emberek tarka képzelmi világát; csalók, kik a tömeg könnyen hívőségére számítottak, sehol sem hiányoztak. S mert az erkölcsi és értelmi felvilágosultság nem volt képes a képzelőtehetség kitéréseit jótékonyan korlátozni, az érzékiség mindinkább fölülkerekedett és sokakat bűnös kicsapongásokra ösztönzött. Egyszer a helyes ösvényről leszorítva, az emberi képzelem feltartóztatlanul síklik alá a szenvedélyek lejtőin. Az irgalmasság és felebaráti szeretet érzete arra bírta nem ritkán a legelőkelőbb fiatal hölgyeket, hogy mint betegápolónők felajánlják szolgálataikat a kórházaknak és menhelyeknek; így keletkeztek kivált Németországban és Flandriában a kegyes-nővérek, a beguinen és Seelfrauen név alatt ismeretes irgalmas ápolónők. Addig, míg ezen jószívű hölgyek hivei maradtak eredeti rendeltetésüknek, a dologban semmi feltűnő sem lehetett. Csakhogy nemsokára túllépték az illemszabta korlátokat s eltértek célba vett rendeltetésüktől, minek azután botrányos következményei valának. Így lettek a kegyes nővérekből kicsapongó s a szabályozatlan képzelőtehetség által félrevezetett rajongók, kik azonban túlkapásaik és félszogségeik daczára megérdemlik részvevő számlalmukat. A jótékony betegápolónőkből gyanus jámborkodó lények lettek, kik képmutatásukkal kiszámíthatatlan kárára voltak a valódi vallásos kegyeletnek az emberek között.

Minthogy a középkorban a házak kevés kivétellel és pedig még az olasz nagy városokban is fából voltak és náddal, vagy szalmával fűve, természetes, hogy a tüzesetek nemesak nagyon gyakoriak voltak, hanem elégszer végzetesekké váltak egész városokra. Azért a hatóságok figyelme már korán kiterjedett a tűzoltó intézményre is. A legelső tűzrendészeti szabályzat Bécsben 1278-ban adatott ki; majdnem ugyanazon időben szervezte Zürich városa az első tűzoltóságot; példáját nemsokára követték más városok is. A tűz oltásánál bizonyos céhek kötelessége volt vizet hordani — mint Milánóban a pintéreké — másoké az oltás és a fenyegetett ingatlanok megmentése. A tüzeseteket kiváltképen szaporította a könnyelműség és gondatlanság, melyet zajos és nyilvános mulatságok alkalmával a nagy tömegek tanúsítottak. Az u. n. fáklyatánczok nem egy városra hoztak szerencsétlenséget. Ez okból több előrelátó hatóság az ily fajta mulatságokat eltiltotta; sőt tiltva volt este bizonyos műhelyekben dolgozni, hol veszélyes gyúanyagok valának felhalmozva. Tűzjelző-harangok legelőször Florenczben jöttek használatba 1344-ben.

Az éjji rend és biztonság fentartása sok fejtörést okozott a gondos középkori előjárásoknak. A sötétség beálltával, midőn a város kapui bezárának, sulyos lánczokkal zárattak el az utcák, hogy ekképen a tömeges és békezaró közlekedés, esetleg felkelés legalább részben megakadályoztassék. Ezen rendszabályt behozták

közbiztonsági okokból Marseille, Aachen, Parma, Regensburg és egyéb városok. Az éjji sötétség mindenütt és minden időben elősegítette a gonosztetteket; kiváltképpen pedig egy időben, melyben az utcái világítás — melynek behozatala többnyire a tizenhatodik századba esik — ismeretlen volt. Talán az egyedüli kivételt London városa képezte, mely 1415-ben hozta be a City-ben az első utcái világítást. Szigoruan tiltva volt estharangszó után fáklya, vagy lámpa nélkül az utcákon megjelenenni; s mert ezen időn túl több német és olasz városban nem volt szabad a vendégeknek italokat kiszolgáltatni, azért a gyűlölt estharangszót gunyosan borharangnak nevezték el. Kölnben esti 11 órakor minden bor és sörháznak zárva kellett lennie s a vendéglősöknek szigoruan meg volt tiltva jó családból való ifjaknak egy forinton felül hitelbe italokat kiszolgáltatni. Tivornyázók és éjjeli eszendzavarókkal több helyütt nagy szigorral jártak el. Így Regensburgban kivétel nélkül mindenki, ki az éjjeli őrök, Schaarwache volt a neve, által az utcákon éretett, egy ketrecszerű börtönbe, Narrenhäusel, záratott, hol az éj még hátralevő részét töltenie kellett. A Narrenhäusel erős léczekből készült rekesz volt, melybe be lehetett látni, s elgondolható, mily mulatságos jelenetek játszódtak le reggelenként, midőn a piacra érkező közönség a mámoros fejű éjjeli vendégeket megpillantotta.

Kiváltképpen sok nehézségekkel járt a rend és biztonság fentartása oly városokban, melyek egyetemekkel bírtak, mint Bologna, Padua, Bécs, Prága és mások; hol nagy számban gyűlt össze a könnyű véru fiatalság, mely a kor szilaj erkölceinél fogva csak nagyon nehezen volt fékezhető. A bolognai, paduai és párisi egyetemek tanulóinak száma nem ritkán meghaladta a 10 ezert; s ha tekintetbe vesszük, miszerint a tanulók nagy száma külföldi volt, könnyen megfogjuk érteni a nehézségeket, melyek a rend felett őrökdő hatóságok vállaira nehezedének. De Bologna talán első sorban azon körülménynek köszöné nagy hírnevét, hogy jól berendezett városi őrsege volt, mely a rakoncátlan elemeket fegyelemben tudta tartani. A bolognai tanács 1258-ban egy ifjut lefejeztetett, ki egy éjjeli őrjáratnak ellenszegült s annak parancsnokát megsebesíté; néhány évvel később pedig öt egyetemi tanuló felakasztatott, kik éjjel becestelen szándékból egy tisztességes polgár házába erőszakkal behatoltak. Egy ifju spanyolt pedig lefejeztetett, ki egy jó családból való fiatal leányt megszőktetett.

Csakhogy ezen jótékony szigor nem mindenütt alkalmaztatott, kivált Padovában nem, hol a tanuló fiatalság minden pillanatban veszélyezteté a békés polgárok személy- és vagyonbiztonságát, mignem ott is szigorubb rendszabályok léptettek életbe. Azonban a legfegyelmetlenebb életet Párisban élt a tanuló fiatalság, hol kivétel nélkül papok állottak az egyetem élén s hol talán épen ezen okból, a római jog ki volt hagyva a tantárgyak sorából. Az érsek, mint az egyetem fővédnöke az egyházi tanárokkal egyetemben minden erőszakos kihágás alkalmával védelmébe fogadta a rakoncátlan fiatalságot és pedig a béke és rend nem csekély kárára.

A nyilvános fegyverviselés az erőszakos kihágások számát csak növelni segitő; azért több hatóság szigoru tilalmat adott ki a fegyverviselés ellen; a mi azonban csak nagyon nehezen volt korlátozható. A jótékony tilal-

mat legelőször olasz és német városokban vitték keresztül. Egyedül a polgármesternek volt megengedve fegyvert viselni; az utazóknak azonnal le kellett tenniük fegyverzetüket, a mint a szállóba megérkeztek; ha több, mint négy fegyveres utazó szállott be egy fogadóba, a tulajdonos erről azonnal tartozott jelentést tenni a hatóságnak. Padovában előkelő idegeneknek, követeknek, vagy fejedelmi személyeknek a polgármester adhatott engedélyt fegyverük megtartásához; Veronában ellenben hasonló engedély senkinek sem adatott meg. Még a kövel való dobálást, a parittyázást és lándzsavetést is figyelme körébe vonta nem egy gondos előjáróság. Tiltva volt az utcákon a kövel való dobálás s egy 14 éves fiúért, ki tetten kaptott 20 krajczárt, egy 20 éves ifjúért 60 krajczár bírságot tartozott az apa a szegények pénztárába fizetni.

Csavargóknak és más gyanus egyéneknek nem volt könnyű a középkori városokban boldogulni; hol a rendőrség éber szemmel kísérte minden mozdulataikat. Bolognában már 1323-ban létezett egy bejelentő hivatal, melynél mindenki az egyetemi karok tagjait és a közpohivatalnokokat kivéve tartozott bejelenteni nevét, lakását, foglalkozását és tartózkodásának célját. Olyanok, kik hamis bevallásokat tettek, felettén szigorú, nem ritkán kegyetlen büntetésekkel sújtattak. Egyébiránt némely városban, így Regensburgban, a kapuőröknek tiltva volt gyanus kinézésű egyéneknek a belépést a városba megengedni.

Igy gondoskodott a középkori törvényhozás nem ritkán kicsinyen részletességig a gondozására bízott polgárság békéje és biztonsága felett, s ha ezen fölül oly távol eső történelmi időkben intézményeit elfogulatlan szemmel nézzük, lehetetlen elismerésünket megvonni ama régóta sirba szállott nemzedékektől, melyek gyarló és elégtelen szellemi s durva anyagi eszközeik dacára számos szépet és jót alkottak, melyek a sötétség és tudatlanság korszakának jótékony megvilágítói azok szemében, kik régmúlt idők embereit és alkotásaikat nem a jelenkor mértékével mérlegelik.

Dr. Lázár Gyula.

Rövid élet; ritka példa *)

Elhull a virág; eliramlik az élet.
Petőfi.

Ott született a hegyek közt, abban a virágos szép völgyben, mely oly nehezen bocsátja el magától szülőit; mert azok a magas hegyek híven őrt állanak; körülzárják, s a kinek gyermekeveit őrizték, örömszózatára visszhangot adtak: azt visszahívják ismét; az a távolban is hallja e visszhangot; látja a komoly csúcsokat; intenek feléje álmában, ébren, s hívják a jól őrzött völgyekbe, a visszhangos erdőbe.

Szegény kis Anna! A természet gazdagon megáldotta őt melegen érző szívvvel, világos értelemmel; de földi javakban szegényen bocsátotta ama küzdő térre, a hol a nyomor, a szegénység annyi balszerencse kútforrása lehet! De ő ezt a nyomort nem érezte sokáig. A kalotaszegi kis völgyi faluban iskola volt, és az iskolában a kis Anna értelmes feleletével, komoly, rokonszenvet keltő modorával feltűnt a tanítónak. A közeli városból pedig a kis faluba is eljutott a híre annak a nagylelkű, nemes léleknek, a ki szíven hordja a szegények sorsát, a ki százakkal jót tesz, a nélkül, hogy egyszer hálára számítana; a ki szereti az ifjúságot, a gyermeket, legyen az úr vagy koldusé és segíti azt, ha

*) Egy korán elhunyt tanítónő emlékezte.

a hálának semmi jelét, de a komoly, valamire való törekvésnek legkisebb szikráját fölleli benne... Így jutott a kis Anna tanítója vezetése alatt és tanítója kérése alapján: a regényes, szűk völgyből, a Szamos tágasabb völgyébe, a kalotaszegi csendes falucsukából a zajosabb városba; a kis falusi iskolából a D. G. A. vezetése alatt álló felsőbb leányiskolába.

Kis varrottas ingével, sárga szegélyű muszujával, fején virágos kendővel, lábán kis, piros csizmával kopogott föl annak a nagy háznak a lépcsőjén, a hol gyermekkorának következő, talán, ha azok a szép hegyek nem hívják, legboldogabb éveit volt eltöltendő. A naiv leányka, s még naivabb anyja alig tudták fölfogni, hogy mi is lesz már most a kis Annával? Mi lesz neki itt a szerepe, ebben a nagy házban?... „A tanító ur azt mondá: tovább fog tanulni... Hm... hát iszem elvégzé már Anna Isten kegyelméből a valkói iskolát... Mit fog még tanulni“!

Igy gondolkozott az anya; de a kis lánynak már élt, habár határozatlanul, sejtelemképen egy vágy, egy remény a lelkében; csak a megvalósulását nem tudta sehogy sem elképzelni, azon gondolkozott. S a míg ők ott a puha szőnyegen állva, így gondolkoztak, s közben-közben könnyeztek: volt a cifra, kalotaszegi köténynek drága dolga! Végre a szegény öreg asszony megnyugodva sorsában, s még inkább bizalmat merítve abból a jóságos, megnyugtató hangból, melylyel az igazgatónő szólott hozzájuk: búcsuképen csak ennyit tudott mondani: „Hát immár itt hagyom szolgálatra a kis Annát; legyen meg az Isten akaratja; tudom, ő nagysága jól fog bálni a szegény árvával“! (Mert apja nem volt már a gyermeknek.) S egyet sóhajtván, ismét letörli könnyeit a fodros köténnyel; aztán útnak indul a kis falu, és nagy hegyek felé!

A kis Anna hát egyedül maradt. Ő legalább úgy gondolta, hogy egyedül; mert annyi kis leány között egy ismerős arcot, egy ismerős alakot sem lát!

S az iskolában is ő volt az egyedüli földmives-gyermek (Rajta is volt egy ideig az a csinos népviselet; amíg elkészült a városi.) Voltak társnői közt polgárlányok a középosztály minden rétegeiből, volt grófkisasszony is; de a kalotaszegi lánykát sohasem bántotta meg senki; sohasem nézte le senki; sohasem vonakodott egyik is vele barátságot kötni; őt szeretni. Ott kopogott ő is a többi mellett vidám csevegés közt, mikor az igazgatónőnél lakó lányok sétálni mentek; vagy farkasutcai lakásukból az iskolába jöttek; velők volt, velők játszott mindig; s ez olyan természetesen tűnt föl mindnyájuk előtt. Mert a természet beleoltja a gyermeki lélekbe az egyenlőség érzetét; ezt csak az elhibázott nevelés irtja ki; míg a tapintatos nevelés ápolja s fontartja. S a kis Anna lakó- és tanuló társnőinek keblében híven és melegen ápolta ezt az érzést az, a ki nemes példaképen állt előttük; a ki mindnyájukat egyenlően szerette; származását egyiknek sem kutatta; csak őt magát, s érdemeit nézte, s a szerint jutalmazta vagy, ha kellett: szeliden büntette! (Mint a hogy eszelepszik tántoríthatatlanul a jelenben is.)

S itt nőtt fel a falusi gyermek, ebben a körben; tehát nem szolgálatban, mint a hogy anyja hitte; hanem tanulva, előkészülve arra a komoly, szép pályára, a tanítónői hivatásra! És ő szívvvel, lélekkel tanult; s egyszerű, tiszta szívének egész szeretetével csüngött második anyján, a nemes pártfogón és igazgatónőn, tanítóin, az iskolán és társain. S hogy beletalálta magát az új viszonyok közé! Számára egészen ismeretlen, új világ volt ez! S mégis, a magyar nép jobb részének

veleszületett józan eszével, mondhatni éles tapintatával ismerte föl mindenütt a helyzetet, s tudta megkülönböztetni a helyes utat. Sem magaviseletében, sem modorában nem volt kivetendő, el tudta lesni mindig azt, a mit követnie kellett. S így, miután a felsőbb leányiskolát végezte, jó lelkiismerettel küldhette pártfogója, a f. l. iskola igazgatónöje, a képezdebe, hogy gyermek-kori óhaja teljesüljön, s mint mondogatni szokta: ő „földmives gyermekek tanítónöje legyen“. S az lett. Rövid idő alatt letehető a vizsgálatot; s megnyerte a tanítónői oklevelet.... Minden elválás fájó, ha szeretett körből ragad ki valakit sorsa, s így, a mi fiatal, kis tanítónőnk is fájó, nagyon fájó lélekkel búcsuzott. Azonban két érzés tartotta most fogva kis szívet. Az egyik: az az öröm, hogy kiragadhatja már édes anyját a nyomorból; magával viheti jobb sorsba. Mert anyja iránti érzelmei változatlanul maradtak. Kislelkű hiúság nem csökkentette azokat. Az a meleg, kedves kör, a melyben élt; az a tapintatos nevelés, melyben pártfogója részéltette, csak ápolta lelkében a gyermeki szeretet és hála erényét. S olyankor, midőn az egyszerű, jó asszony, az öreg Simonné, egy-egy kalotaszegi ismerőssel vagy rokonnal bejött a városba, varrottast, vagy gabonát eladni, s meglátogatta leányát: ez épp oly örömmel szaladt ölelésére, csókolására, mint mikor fehér szoknyás, piros csizmás kis gyermek korában várta a kis ház nagy kapujában a mezőről haza térő szülőt. Így hát most is örült anyjának; most is eléje szaladt; s talán még nagyobb melegséggel ölelte magához.

De szívének másik érzése szomoró volt; mert válnia kellett attól a nemes lénytől, a ki lelkét, jellemét nevelte; a kihez annyi kedves emlék, forró hála és szeretet kötötte. Mert ő tudott szeretni; szívből halás lenni, nem mint annyi más.... Es válnia kellett a hegyeitől; azoktól a viszhangos erdőktől, azoktól a szép havasi virágoktól! A nép közé vágyott ő, a honnan származott; a nép gyermekei közt akarta hinteni a jónak magvát; de ott a hegyek közt, azokban a kies, kalotaszegi völgyekben. A sors azonban nem úgy akarta. A hegyek elmaradtak, végkép elmaradtak tőle. Előbb a kéklő messzeségből, azután emlékezetéből integettek feléje; s ő nagy síkságra, a Tisza mellé került. De fiatal lelkének ruganyosságával; nevelőjétől tanult nemes kötelességérzetével boletalálta magát ismét új helyzetébe. S ő az alföld közepén, a kis Algyő (Szeged mellett) községben olyan lelkesülten, olyan meleg buzgalommal tanított iskolájában, mintha Kalotaszeg kéklő bérézei közt, szülőhelyének kis leányait látta volna maga előtt.

Lelki szemei előtt lebegett, mint leveleiben irta, pártfogójának nemes példája, a ki egy világvárost, hol gyermek- és ifju éveit töltötte, odahagyott, hogy egy erdőlyrészi kis városban a magyar nőnevelés szép és nehéz munkájában lelkiismeretes részt vegyen. Hát hogy ne tanított volna ő is, mint egykori buzgó tanítvány, szintén egész lélekkel a szép alföld egyik iskolájában. Pedig milyen iskola volt az kezdetben! Rendezetlen, tanszeres és padok nélkül; 100 gyermek ült a földön, vagy állott körülötte; de ő nem csüggedve, lelkének egész hevével, nevelőjétől tanult akaraterővel látott munkához. S azok az, alföldi kis lányok úgy megszerették, hogy „kis anyánk“-nak nevezték tanítónőjüket. Ő megtett mindent, hogy szeretetüket és ragaszkodásukat megnyerje és megtarthassa. Tanítás után nagy örömet szerzett a kicsinyeknek azzal, hogy játszott velök. Nem kellett Belgiumba mennie, hogy megtanulja a játék mikénti szerzését; rájött magától.

Kolozsvárra irt levelei csakúgy sugárzottak a leg-

tisztább hálától, s az örömtől, hogy most már ezéjárt érte; dolgozik. Szereti a gyermekeket, a falubelieket, daczára annak, hogy sehol sem intenek feléje azok a méltóságos, szép magas hegyek, azok a titokzatos mély völgyek; végtelen síkság mindenütt, a merre néz! De őt is szeretik itt, s ő meg van elégedve! Azonban..... egyszer köhögni kezd. Csak hűlés; gondolja ő. A Tisza kiöntéseitől származó mocsárlég okozza; mondják barátai. Majd elmulik. Ne aggódjék. Nem is aggódott kezdetben. Sokkal több volt a dolga. Néha, néha eszébe jutott, hogy apja is így köhögött, mielőtt itt hagyta volna őket örökre.... De hiszen ő olyan fiatal még; alig 20 éves! Csak meghült.... De a köhögés nem mulik. Az orvos már a hegyeket, a hegyi levegőt említi. „De az iskola...? A gyermekek....? Még nem; még maradok“!

Később ágyba kerül.... S most orvosra újabb tanácsára: „menjen a hegyek közé“: fölcillan egy reménység sugar lelkében! Fölkél ismét.... Megírja a levelet annak, kihez mindig bizalommal és szeretettel fordult. Nem sokára megérkezik a válasz; s ő édes anyja kíséretében visszatért ismét a hegyek közé. Az elválás olyan szomorú, olyan fájó. „Jöjjön aztán vissza; ki lesz a mi kis anyánk“? Sirdogálnak körülötte a kicsinyek. „Jöjjön vissza! Ki pótolja helyét az iskolában és a mi szívünkben“? mondják barátai. Ez a búcsu neki is nagyon fáj. De a viszontlátás reménye tartja fenn lelkét; s ott keleten azok a szép hegyek intenek feléje! Azok a hegyek..... Végre meglátta őket; s meglátta jöltevojót. Azt hiszi, hogy egészen újjá született. Nem is fekszik ágyába. A felsőbb leányiskola növendékei közt ismét olyan jól érzi magát, mintha újra gyermekkorát élné, újra növendék lenne. D. G. A. igazgatónö szemeiből feléje sugárzó biztatás és jóság új reményt önt beléje. S mikor meglátogatják egykori tanítónői, s barátnői, olyan lelkesülten beszél iskolájáról, szép kis lakásáról, a gyermekekről s kedves alföldi barátairól.....

Csak az a köhögés, az a füladás mulnék már el; aztán nem volna semmi baja; vissza is menne....

De az orvos egyszer kijelenti: „Oda nem szabad visszamennie, hegyi levegőre van szüksége“. Majd, ha megerősödik, elmegy abba a szép kis völgybe, a nagy hegyek közé; abba a kis faluba, melynek képe ott függ most is a falon; ügyes rajz; híres ember készítette, egykori tanára, a ki meghallva, hogy a kis Anna olyan beteg.... elküldte neki; hadd nézze legalább onnan, betegágyából kedves, bércezes faluját.... S most... mégis elszomorodik az orvos szavaira: „Mit mondanak a kicsinyek, a kinek megígérte, hogy visszatér hozzájuk? Mit mondanak jó alföldi barátai, a kik őt úgy szerették, s a kiket ő is úgy szeretett“?.....

De a remény ismét fölcillan lelkében. Rápillant szülőfalvának képére, s eszébe jut: ott a hegyek között is lesz állomás; közel Valkóhoz; már irtak is neki onnan; hívják. Milyen jó lesz a hegyek között!.....

Ez volt utolsó reménye.... S itt pihen a hegyek közt. De nem ama felhős bércezes kis völgyében, hol bölcsője ringott a hegyi patakok csörgése mellett. Itt a Szamos völgyében, a hol gyermekkorának boldog éveit töltötte, van örökös hazája! S az, a ki lelkét oly nemessé tette, a ki a szent kötelességérzetet oltotta beléje: az ápolta beteg ágyában; az kísérte ki édes anyja mellett koporsóját; s fájlalja, mint egyik legkedvesebb növényekét, mint a magyar nőnevelésnek veszteségét.

Elgondolkozva mondjuk ilyenkor Vörösmartyval:

„Hol van a gazdag erő, hol az élet hajnala? Eltűnt,
S egy fiatal szívnek hív dobogása megállt....“

Binder Laura.

PAEDAGOGIAI ESETEK.

32. A gyermek otthon panaszol. Egy embernek a fiát játék közben társai valamivel csufolták s midőn ezért hozzám indult panaszra a fiu, társai azzal ijesztgették, hogy megverik, ha nekem panaszol. A fiu félén társaitól, nem panaszol nekem, hanem hazafut apjához panaszra. Már megkezdtem volt délután 2 óra-kor a tanítást, midőn kérdelem, hogy hol van V., de senki nem akart semmit tudni róla. Egyszer csak jön fel az apa bepálinkázva, a fia kíséretében az iskolába.

Itt reám támad tanítványaim előtt, hogy én miért hagyom: hogy a fiát csufolják.

Megértettem vele, hogy semmit sem tudtam róla, mert nekem a fiu nem panaszolt, de meg fogom a hibásokat keményen büntetni.

Azokban azt is tudtára adtam neki, hogy mivel engem ok nélkül megtámadott, azonnal távozzék ki az osztályból, mert itt csak illedelmesen lehet beszélni, s máskor járjon a dolog végére jobban. Az ember látván, hogy én semmit sem tudtam róla, fiát kezdette pirongatni, hogy miért nem mondott el nekem mindent. Tet-tét megbánva, engedelmet kért s eltávozott. Ez esetből azt tapasztaltam, hogy ezután tanítványaim játékait is figyelemmel kísérem. Azóta bár több év telt el, de a szülőkkel soha semmi ilyen bajom nem volt.

Vincze Ferencz.

33. A szerénység, féltékenység, gyávaság. Rokónérzetek. Egyik a másiktól fejlődik. Okos neveléstől függ, hogy a szerénység lassan-lassan gyávasággá ne fajuljon el. A legszebb erények egyikéből lesz idővel olyan, a mi korántsem erény, hanem nagy hiba.

Magaviseleti naplómban töljegyvezve van egy tanítványomról: „Szorgalmas, szerény, de félték a gyávaságig. Bátorságra szoktatandó.“

Úgy látszik, mintha magammal jönnék ellenkezésbe, mert annyiszor emlegetem a magaviseleti naplót; de csak azért, hogy kartársaim szintén tegyenek vele kísérletet. Ez a dolog is 188²/₃. isk. évből való s ha egyéb haszna nem is lett volna reám nézve, csak az, hogy ez alkalomra megőriztem a feledegtől, úgy is meg lennék jutalmazva.

A szülő beszélte nekem alkalmilag, hogy fia annyira félték, miszerint estve cseléd kísérete nélkül nem megy ki a szoba-ajtón. Úgyelem: igaz. Nem játszik. A labdát fél kifogni. A „farkas“-tól (künn a bárány, befn a farkas) irtózik. Csöndes, hallgatag. Leczkéit a szószoros értelmében „bevágja.“ Ha valamely föladványt megfejtteni nem tud, addig sir, míg atyja eljön hozzám késő estve megkérdezni: mi van felhagyva. Ha megszólitom, megreppen; ha valamit nem tud jól, felelet helyett sir. Ideges a legnagyobb mértékben. Úgy látszik fél tőlem. Beteges is.

Igy megismerve, könnyű volt nekem oda hatni, hogy ezek a hibák nem hogy egyszerre és végkép elmaradjanak (ezt a viláért sem követelhetem magamnak), de hogy tovább ne fejlődjenek. Szép szerével bevittem a játékba. Magán foglalkozásokkor megbiztam. Először elpirult, majd elhalványodott. Csöndesen kérdezett. De hovatovább mind jobban-jobban belejött. Észrevettem, hogy szeret a kertben „babrálni.“ Mikor én ott foglalkoztam, oda hívtam, több apró szolgálatot tétettem vele, ollómat, ásomat stb. kézhez adta, majd ő is áskált. Később játszott a kipirulásig. Otthon anyja meglegedve mutatta, hogy virágos kertjében az utat kikövezte, mert látta, hogy mi kövezünk, porondozunk; tőlem bokrokat, ákác-fát kért, azt otthon elültette. Szóval egész tavaszon, egész nyáron künn dolgozott a kertben, mikor szabad ideje volt.

Most a fiu 16 éves, felsőbb iskola növendéke. Ha

idehaza van, gyakran eljön hozzám a kertbe, kérdezősködik mindenről s minden dolog miéértjéről. Egyik nyáron fürdeni mentünk együtt a gáthoz, két öles mélységű lehetett. Kérdésemre, hogy tud-e úszni, azt felelte: egy kicsinyt. S beugrott elsőnek. Szabálytalan, túlsebes mozgulatairól rögtön láttam, hogy annyira kezdő úszó, hogy semmi esetre be nem ment volna, ha nem lett volna hozzá bátorsága. De hát hová lett az a nagy féltékenység? Tegyük fel, hogy kinőtte.

Czuczsa János.

EGYESÜLETI ÉLET.

Tanítótestületünk nevelésügyi bizottságának e f. évi január 21-én tartott ülésében *Sólyom János* a következő tételt értekezett: „Elemi iskolában az anyanyelvtan az olvasókönyv vagy pedig a gyermekek kezébe adandó külön kézikönyv alapján tanítandó-e?“

Előadó szerint a népiskola és tanítója nem lehet közönyös azon meg-megújuló panaszokkal szemben, melyeket a felsőbb nép-, polgári- és felsőbb leányiskolák tanítói, a nevezett iskolákba felmenő tanulóknak az olvasásban és fogalmazásban tanúsított képességeikről hallatnak. A panaszok, a vádak alap-okait kutatni a népiskolának kötelessége. A népiskolai nyelvoktatás kérdésének ma már egész kis irodalma van hazánkban. A felvetett kérdés korántsem új; foglalkoztak már vele többen, s foglalkozni fognak jövőre is, mert e kérdés is, a népiskolai oktatás módszertanában egyike azoknak, melyekre a legjobb feleletet első sorban az a gyakorlati tapasztalás adhatja meg, mely feladatát annak keresztülvitelet kísérleténél meg, hogy a magyar nyelvtant, mint a népiskolai nyelvoktatás egyik ágát, miként lehetne úgy tanítani, hogy annak tanításához az olvasókönyvön kívül más kézikönyv ne használtassék.

Ezek után áttért a nyelvtan jelenlegi tanításának eredményeire. Átalánosságban tekintve a nyelvi oktatást, a népiskolák nagy részében, nem egyéb az nyelvtani szabályok betanításánál, az olvasásban való értelmesség hiányával, a leggyeszebb beszédben való gyakorlatlansággal és a helyesírásban való jártasság nagyon is fogyatékos tudásával. A nyelvi oktatás célja pedig nem nyelvtan tanítás, hanem az „hogy megtanuljon a gyermek szabatosan beszélni, helyesen írni, a mások beszédét és írását biztosan és tisztán megérteni.“ (Miniszeri tanterv) E cél pedig kellően gyakorolt olvasás s az olvasottaknak elmondatása s rövid leírása által érhetjük el.

A nyelvtani kézikönyvek e cél elérésére nem szolgálhatnak alapul, mert azok inkább a szabályok, mint a nyelv tanításával foglalkoznak. S a hány nyelvtani kézikönyv van, annyiféle a módszer. nincs bennök egyöntetűség, egyik egyféleképpen, másik másféleképpen nevez meg ugyanazon dolgot. Az egyik osztályban van tárgynév, cselekvésszó, milyenségsszó, folyó, bevezetett cselekvés; ugyanezek más oszt-ban már főnév, ige, melléknév, jelen, mult idő néven szerepelnek. Az élőnyelv használásába való bevezetés helyett meghatározások, melyek nem erősítik a nyelv érzékét, de arra csak zavarólag hatnak a népiskolában.

Előadó ellene van a gyakorló könyveken alapuló nyelvtan tanításnak és így annak, hogy a nyelvtan elszakítás-sék magától a nyelvtől. A valódi nyelvi oktatás célját a népiskolában a helyesenszerkesztett (a nyelvi oktatás célját is figyelembe vett) olvasókönyvek használásával, illetőleg azok olvasmányainak kezelésével is el lehet érni. Legfőleg az V. és VI. osztályban lehetne egy rövid összefoglaló kézikönyvet használni, melynek segítségével rendeztetnének azok a nyelvtani ismeretek, melyek birtokába a tanulókat az olvasmányok alapján a tanító eljuttatta. Ez összefoglalásra különösebben azoknak van szükségök, kik felsőbb iskolába mennek.

Folytatás a mellékleten.

A bizottság élénk eszmecsere után tekintettel az előadottakra, hangsúlyozni kívánja, hogy a nyelvtan tanítása nem kizárólagos cél és eszköz, bármennyire élesíti és fejleszti is az eszt, hanem kiegészítő része a *nyelvi* oktatásnak és mint ilyen semmi esetben nem szakítható el attól. A nyelvtani gyakorlókönyvek mellőzését azonban, ez idő szerint, még nem ajánlja, már az egyöntetű tanítás szempontjából sem. Az olvasókönyvek alapján való nyelvi oktatást nem ajánlja, bár óhajtja, hogy ennek is jöjjön el ideje, mert olvasókönyveink egyáltalában nincsenek tekintettel arra, hogy a szükséges anyagot az egyes nyelvtani tételek felfogására, begyakorlására is szolgáltatassák és így a jártas tanítónak is nehéz, sőt legtöbbször eredménytelen az ily célra felhasználható olvasmányok keresése.

A bizottság a nyelvi oktatás rovására eső nyelvtan tanításnál a hibát, nem annyira a kézikönyvekben találja, mint inkább az anyag helytelen kiválasztásában és rossz, módszer nélkül való feldolgozásában, ép ezért, ez idő szerint a figyelmet ezekre hívja fel, itt látja első sorban szükségét az orvoslásnak.

Közli: *Pap Mari*,
biz. jegyző.

A kolozsvári m. kir. állami tanítóképző-intézet önképzőköre f. hó 11-én délután $\frac{1}{4}$ órakor kezdve tartotta évzáró ünnepélyét az intézet helyiségében a következő műsorozattal:

1. Templomi karének, éneklő a képezdei dalkör, orgonán kíséri Antal Gyula, IV-ed éves növendék. 2. Titkári jelentés, összeállította és felolvassa Bessenyei Boldizsár, IV-ed éves növendék, az önképzőkör titkára. 3. Symphónia, Daclától, op. 109; játszik első hegedűn: Bessenyei B., Győri V., Keresztes G., Kiss J., Klein S., IV-ed éves; Czirmai J., Szathmári K., III-ad éves; Horváth M., Philippi V. I-ső éves növ.; második hegedűn: Dorogi L., Futó L., Jákó J., Leővey L., Müller F., IV-ed éves; Barabás J., Csoma Zs., Hints S., Kiss M., László J., Ütő S., Vitos J. III-ad éves; Híri L., Márkus J., Molnár A. II-ed éves és Kempf Z. I-ső éves növ.; zongorán Antal Gyula IV-ed éves növ. 4. Hallgasson el a földmívelő, id. Ábrányi Kornéltól; éneklő a képezdei dalkör. 5. „A költő halála“, Szász Károlytól; szavalja: Bessenyei B. IV. é. növ. 6. Potpourri, „La Traviata“ dalműből, G. Verditől; zongorán négy kézre játszik: Klein Samu és Antal Gyula IV-ed éves növendékek. 7. Népdal-egyveleg, éneklő a képezdei dalkör. 8. Les Adieux De Marie Stuart, Beau Alfréd-től; játszik hegedűn: a 3-ik pont alatt megnevezett növendékek; harmoniumon: Antal Gyula IV-ed éves növendék, zongorán Klein Samu IV-ed éves növ. 9. „A bálrendező keservei“, Don Pedrótól; szavalja Ütő Sándor III-ad éves növ. 10. Népdalok és csárdások, játszik: első hegedűn: Bessenyei B., Győri V., Klein S., IV. éves és Horváth M. I. éves növendékek; második hegedűn: Keresztes G. és Kiss J. IV-ed éves növ.; harmadik hegedűn: Czirmai J., Szathmári K. III-ad éves és Kempf Z. I-ső éves növ.; violán: Antal Gy. IV-ed éves növendék; kis gordonon: Philippi V. I-ső éves növendék; nagy gordonon: Kiss M. III-ad éves növ.; czimbalmon: Ferdinánd J. I-ső éves növ. 11. Norvég matrőzsdal, Káldy Gyulától; éneklő a képezdei dalkör. 12. Hunyadi induló, Erkel Ferencztől; játszik: hegedűn a 3-ik pont alatt megnevezett növendékek; zongorán: László József és Kiss Mózes III-ad éves növendékek.

A titkár elősorolta az önképzőkör évi működését. A kör gyűlésein az ifjak a fogalmazásban, önálló munkák készítésében, felolvasásban, megokolt tárgyhoz szólásban, egymás munkáinak megbírálásában és a szavalásban gyakorolták magukat. Itt ismerkedtek meg az egyesületi élet szervezetével s azon feltételekkel, szabályokkal, melyek bármely egyesület rendszeres és sikeres működéséhez multhatlanul szükségesek.

Ugy a növendékek által szabadon választott, mint a gyűlésileg pályázatra kitűzött tételekből láttuk, hogy az irodalmi munkásság mind oly tárgyakkal foglalkozik, melyek részint a képezdei tanfolyam tananyagában, részint a gyakorló-iskolában eléjőnek s általában a népoktatással viszonyban vannak. Emlékkönyvbe irtak 15 művet, szavaltak 134-et.

A másik irányu munkásság, mint dalkör az énekekben és zenében gyakorolta az ifjakat. Tanultak az év folyamán alatt 1 egyházi éneket három-szólamban, 1 gyászaldalt négy-szólamban, 2 népdal-egyveleget négy-szólamban, 6 világi éneket négy-szólamban.

Könyvtárunkban van 726 mű 993 kötetben, melyből részint vásárlás, részint ajándékozás útján évi szaporulat 47 mű 67 kötetben. A köri pénztár bevétele 177 frt. 12 kr., pénztármaradék 43 frt. 41 kr.

A kisegítő-egyesület a társulás útján való önszegélyezés előnyeire igyekszik irányítani az ifjak figyelmét. Ennek pénze jelenleg 173 frt. 24 kr. E pénztárakból a felesleget időnként könyvvásárlásra is fordítják.

A kör ajándékokban is részesült kegyes adakozóktól, kik között néhány olyan tanító van, a kik ebből az intézetből kerültek ki.

A művelt közönség mint rendszeresen minden évben, az idén is oly nagy számmal jelent meg az ünnepélyen, hogy csak egy része fért be az intézet termébe, a többiek az épület folyosóján s a kertben hallgatták az előadást, mely minden részletében szépen sikerült s minden méltányos igényt teljesen kielégített. A hallgatóság többször megtapsolta a darabokat s azon újabb erőt nyert meggyőződéssel távozott el, hogy ezen intézetben tanárok, tanulók tudatosan, lelkiismeretes buzgósággal s elismerésméltó szép eredménnyel teljesítik kötelességüket.

A zenére nézve az igazságnak tartozunk annak kijelentésével, hogy Boér Gergely zenetanár sokkal több eredményt mutat fel, mint a mennyit várni az adott körülmények között bármely elfogulatlan szakértő jogosítva lehet. A növendékek legnagyobb része semmi zencismeretet nem visz a képezdebe s a tanterv által előírt óra-szám hegedűre, zongorára, énekre négy osztályban összesen 14 óra hetenként. Mindamellert annyira haladtak, hogy összevágó szabatos, könnyed s érzéssel teljes játékokat a zongorán, illetőleg a hegedűn a műveltebb izlésű műértő is élvezettel hallgathatja, míg a leendő néptanító szép előhaladása a népnevelés jövőre tekintő barátját felmelegítő lelki gyönyörrel tölti el.

Nem vonunk le semmit a növendékek igyekezetbeli érdeméből, de tartozunk annak kijelentésével, hogy a zenében tanúsított azon szép haladás, mely a kolozsvári tanító-képezdének messze kimagasló disze, első sorban a Boér tanár kiváló tehettségének, zenetudományának, módszertani jártasságának, páratlan buzgóságának köszönhető. Boér kitűnő hegedű-művész, egészen át van hatva tárgya szeretetétől s míg szakértelme a legbiztosabb nyomokon vezet, lelkesedése magával ragadja a tanítványait.

A Boér tanár által felmutatott szép siker nemcsak azon értékért érdemel figyelmet, a mely az intézetből jó alappal kikerült növendékek számarányában kimutatható, hanem főképen azon fontos erkölcsi érdekekért is, a melyekre rámutat. A magyar iskoláknak több figyelmet kellene fordítani a zenére, mert a magyar ifjuság bír érzékkel és tehetséggel a szép művészetek ezen ága iránt s örömet tanul, ha van kitől. A másik, a mit önkénytelenül észre kell vennünk az, hogy a tanítóképezdének egyik legfontosabb, legtermészetesebb, legszükségesebb tantárgya a zene. Ezt érzik a tanulók is. Alig tekint szét egy kicsinyt a tanító növendék azon munkakörön, mely reá mint néptanítóra vár; azonnal ösztönszerűleg belátja, hogy mily hasznára fog válni neki, ha zenét tud. A kolozsvári tanítóképezde növendékeinek egy része, mint szegény sorsu szülők gyermeke, már itt a képezdeben

is az által biztosítja napi szükségeinek fedezését, hogy a városban órákat ad a zenéből. A művelt kör társadalmi hatása nem maradhat nyom nélkül a fejlődő ifju lelkében. Bizonyosan a képezdében apránként sok olyan mellékes tantárgy lopta be magát, mely a népoktatás ügyének nemcsak legkisebb kára nélkül, sőt épen annak nagy hasznára visszavonulhatna a zene előtt. Addig is, míg a közoktatási kormány sok oldalról igénybe vett, de mindenre kiterjedő éber figyelme e kérdéssel tüzetesebben foglalkozhatnék, a jövő tanító nemzedéknek s a magyar népoktatás ügyének vélünk szolgálatot tenni, ha egy a maga szakjában kitűnő zenetanár által felmutatott meglepő eredményre rámutatunk. Hogy Boér t. sok ingyen órával ajándékozta meg az államot és jóval több időt használ fel a zenetanításra, mint a mennyit a tanterv eléje írt; ez csak azt mutatja, hogy a zenetanítást a képezdékben mulhatlanul rendezni kell, ha el akarjuk vele érni, azt a célt, melyet úgy saját belátásunk szerint, mint a művelt külföld példáján okulva, szemünk előtt kell tartanunk.

A szép sikerért a kir. tanfelügyelő elismerését fejezte ki.

Egy tanító.

I R O D A L O M.

Olvasókönyv és nyelvtan a német nyelv gyakorlati elsajátítására. Polgári és felső leányiskolák számára írta *Graf Jakob*. Első rész; az I. és II. osztály számára. Budapest. Franklin-társulat kiadása 1890. Ára 80 kr.

Graf német nyelvtanai nem ösmeretlenek. Ő ezen a téren már évek óta, sikerrel működik; könyveit középiskoláinkban, valamint a polgári fiu- és leányiskolákban szelvében nasználják. Legújabb műve, melyben, mint más ilyen munkájában is, a nyelvtannal összeköti az olvasókönyvet, az ujkori nyelvtani postulatumnak, hogy a nyelvet magán a nyelven tanítsuk, akar eleget tenni, s tegyük mindjárt hozzá sikeresen. E téren, ha jól emlékszem, csak dr. Hermann Antal előzte meg, ki első iparkodott a nyelvet az olvasmány alapján tanítani s 1888-ban kiadott nyelvtanát is ez alapokon szerkesztette. Graf ezen nyelvtanában szintén ennek az elvnek hódol. Mindjárt nyelvtana előszavában kifejti, hogy az élő nyelv valóban éljen is, azaz legyen a tanítás direct; s ezen az alapon építi is fel nyelvtanát. Előbb adja a gyakorló-könyvet, úgy a nyelvtant s végre az olvasókönyvet. Gyakorló-könyvét megelőzik a kiejtés és helyesírásra vonatkozó szabályok. Maga gyakorló-könyve 101 apró olvasmányból áll, melyek közül aránylag igen csekély (23) a magyarból németre fordítandó gyakorlatok száma. Gyakorlókönyvének ezen elrendezését helyesen avval magyarázza szerző, hogy nyelvtanának célja: a tanuló barátkozzék meg a nyelvvél, azaz tanuljon meg benne gondolkozni, s ép azért ne a fordításra fordítsunk kiváló gondot, hanem a gyakorlatra, a beszégetésre, mit az idegen nyelven irt, apró mondatokból álló, összefüggő elbeszélések megtanulásátával sokkal könnyebb elérni, mint folytonos fordítással, nyelvtannal. Igaz ugyan, hogy ezen módszer mellett eleinte nagyon nehezen halad a tanítás, különösen népesebb osztályokban, de azon körülmény, hogy a tanulók maguk vonják le a tanult elbeszélésekből a szabályokat s nem megfordítva a szabályokból alkotják meg a nyelvet, megkedvelteti velők a megtanulandó nyelvet, s így később a haladás is gyorsabb lesz.

Gyakorló-könyvének olvasmányai nagyobbára összefüggő elbeszélések; eleinte pusztán mondatokból állanak, úgy hozza aztán a bővített mondatot, a mikor a melléknevet, névmást, számnevet ösmerteti; csak ezután tér át az összetett mondatokra, melyek csaknem kizárólagosan mellérendeltek. Mikor az előjárók, kötőszók szükségessége, már a nyelvbéli előadás folyékonyasága érdekében is, mind követelőbb lesz. Valamennyi olvasmányánál a nyelvtan megfelelő szakaszait is számmal megjelölte a szerző, mi egyrészt a tanítónak a taní-

tást, másrészt az ismétlésnél a tanulóknak az áttekintést megkönnyíti. Olvasmányai sorát a tavasszal kezdi meg; 12 pusztán mondaton tanulja a gyermek ösmerni a mondat szórendjét, a főnevet, három nemét, az articulust, az igét; megtanulja leírni németül a tavaszt, sőt mi több, mert a mondatok állítmányai rímelnék, egy kis verset is. Második olvasmányában már a melléknév és a copula is szerepel, a május leírásával. Így hozza azután a fordított szórendet, a személyes névmást. Ezután újból az articulust, de most már a határozatlan is, valamint a „haben“ segédigét, egyenes és fordított szórendben, mindnyáját apró kis elbeszélésekben. A főnevek ejtegetésének külön apró elbeszéléseket szán, hogy a nehéz ejtegetéssel a tanulók annál jobban megbarátkozhassanak; közbe megint egy kis ismétlés, a névmások használatának bővítése; azután az összetett főnevek ejtegetését tárgyalja; áttér azután a segédigék félmutjára, közbe megint ismétli a főnevek ejtegetését, illetve összefoglalja azokat, s úgy adja az igék egyszerű ige ideit. Most azután tüzetesen foglalkozik a melléknevekkel. Itt már az elbeszélések sem annyira lazák, mindinkább kerekdedebbek lesznek, hiszen a gyermekek nagy szokincs birtokában lévén, hova-tovább érzik a bonyolultabb mondat-füzés szükségességét. Itt már könnyebb versikéket is ad a szerző, céljaihoz gondosan megválogatván azokat. Azután megint az igeragozást fejleszti ki tovább, megmutatja az előjárók, névmások, számnevek használatát, hogy megint egy kis ismétlés után, mely különösen a melléknévnek mint jelzőnek használatára vonatkozik, az igeragozást kikerekítse s végül a határozók tanáival a nyelvtani olvasmányokat, miután az egészhez még számos ismétlő anyagot felülelő olvasmányt csatol, befejezi.

Gondolkodó, gyakorlott nyelvmesterre vall e gyakorló könyv szerkesztése, mely talán e téren és ily alakban első. Az analitiko-synthetikai módszert szerző oly consequentiával viszi keresztül, hogy csak csodálkozhatom, hogy sem az ismétlő olvasmányokban, sem a továbbfejlesztésben, csak a melléknevekre vonatkozó passusokra akarok utalni, ismétlésekbe nem esik. Dr. Herrmann Antal nyelvtanával Grafot megelőzte ugyan, de Graf munkája aránytalanul fölötte áll az előbbinek; mert míg amaz az olvasókönyvhöz nyelvtant csatol s a tanár tetszésére bizza, hogy válaszsza meg az olvasókönyvből a nyelvtan tárgyalandó szakaszához a megfelelő olvasmányt, mely céljainak sohasem felelhet meg teljesen, addig Graf egy gondosan szerkesztett gyakorló-könyvhöz csatolja a nyelvtant, melynek minden egyes szakasza correspondéál a nyelvtan tárgyalandó szakaszával, annak megfelelően van szerkesztve. Könnyítés ez úgy a tanító mint a tanuló munkáján; ez ugyanis célzatosan tanul újat ismerni, amaz pedig nem eshetik abba a hibába, hogy az eszökt vegye céljának és nyelvtant tanítson nyelv helyett.

A gyakorló-könyv után adja a szerző a gyakorló könyvben előforduló szavakat, még pedig szakaszonként; ép úgy az olvasókönyv után, melyet a nyelvtanhoz csatolt, szintén az ismeretlen szavakat közli újból szakaszonként. Megvallom, hogy szerettem volna, ha a munka végén még egy kis szótárt is adott volna. Igaz ugyan, hogy ezen eljárás a munkát drágítaná; igaz továbbá, hogy a mellékelt apró szótár-czákából a tanuló ugyanis megtanulja az ismeretlen szavakat, melyeket már az iskolában is megmond a tanító, már csak helyes kiejtés miatt is, de ha véletlenül egyet elfelejt? Hogy találja meg akkor az elfelejtett szót, ha nincs mellette senki és önmunkásságra szorul. Ilyen esetben bizony nagyon szükséges egy kis szótár, mely abécze rendben és csakis azon szavakra szorítkozik, melyeket a nyelvtan, illetve gyakorló- és olvasókönyv felülel. Az igaz, hogy annyiban nehezebb lesz a tanító dolga, hogy a szótár használatával is meg kell ismertetni tanítványait, de ezen kis munka, alig hiszem, hogy a nyelv megtanulásának rovására történjék.

A mi nyelvtanát és olvasókönyvét illeti, melyet a gyakorló-könyvhöz csatol, ezekről is csak azt mondhatom, hogy gonddal szerkesztette azokat a szerző; habár nem árt majd a munkának, ha különösen magyar szövegét újból gondosan átnézi szerző, mert ilyen kifejezések: ejtegetődik (22 §. 3 pont; ugyanott b) 6;) ejtegettetik (majdnem mindenütt) vagy ilyen mondat: egyik legnemesebb és leghasznosabb háziállat. (36 gyak.), stb. efféle, szokatlanok, németizüek. Eltekintvén ezen könnyen javítható hibáktól, nyelvtana tömör, rövid és világos. S itt egy újítását is fel kell említenem. A főnevek ejtegetésénél ugyanis elveti a német nyelvészektől felállított erős, gyenge és vegyes declinatiót, mely a főnevek többes végzetein alapul, hanem azt fogadja el, mely a főnemek nemén végzetén és a szótagok számán alapszik. Szerény nézetem szerint ezen újítása nagyon helyén van. Hiszen a tanulandó nyelv a tanítványoknak nem anyanyelvük. Német ajku tanulóknál rendjén is van a szokásos 3 declinatio, mert ők a főnevek többsét tudják, a nélkül, hogy nemről, számról fogalmuk volna; de teljesen másképen alakul a dolog oly tanulókkal, kiknek a német nem anyanyelvök. Ezek a főnévnek legfeljebb nominativusát s ezzel a nemet ismerik, vagy tanulják ismerni. S már most szerző ezen ismert alapon állít fel 3 declinatiót a himnemekekre, a nő- és semlegesekre s ez mindenesetre helyesebb, mintha az ismeretlen többes végzetből indulna ki.

Hogy végezettül a nmltgu miniszter rendelete ellenére az I. és II. osztály tananyagát egy kötetben adja, ez a munka becsét szerény véleményem szerint csak fokozza. A nyelvtan tanításnál, különösen népesebb iskolákban, sohasem vonható meg már előre is pontosan a határ, a meddig a tanítás haladni fog; azt pedig utasításaink szigorúan meghagyják, hogy többet ne vegyünk fel tananyagul, mint a mennyit alaposan feldolgozhatunk, már pedig az egy évre szóló tankönyv anyaga a kellenél rendesen több szokott lenni, s így ára is drága. Arra pedig a szerzőnek tekintettel kell lennie, hogy munkájának ára ne legyen tulságos magas, hisz a tanulóknak minden iskola év kezdetén sok könyvet kell beszerezniök s azt rendesen elhasznált könyveik árán teszik, s így a következő évben nincs miből ismételniök. Az által pedig szerzőnk, hogy az I. és II. osztály anyagát egy kötetben adja, elejét veszi annak, hogy a tanuló könyvét ideje korán eladja, de még az ára is csekélyebb lesz, mintha két kötetben adta volna az egyes osztályok tananyagát.

A mi végre a kiállítást illeti, elég lesz felemlítenem, hogy a Franklin-társulat kiadása, melynek tankönyvei joggal keresettek. Ezek után csak azt óhajtom, hogy szerzőnk mondatana mennél előbb hagyja el a sajtót, melyről előre is meg vagyok győződve, hogy méltán fog sorakozni nyelvtanához. Ezáltal oly munkára tesz szert hazai tankönyvirodalmunk, mely a külföld hasonló munkái közt is párját fogja ritkítani.

Pausinger Sándor.

Beérkezett művek. A kisdedovási ügye. Irta *Eötvös Károly Lajos*. Külön lenyomat a „Nemzet“ 57 és 62. számaiból. Budapest. Az Athaeneum r. társulat könyvnyomdája 1890.

A hazai alkotmány és jogismeret alapvonalai polgári és felső népisk. sz. Harmadik javított kiadás. Irta *Dr. Csiky Kálmán*, a m. kir. József-műegyetemen a m. közigazg. jog ny. r. tanára. A m. kir. vallás- és közokt. ügyi min. által jutalmazott mű. Bpsten, 1890. A magy. kir. állam tulajdona.

Szentek élete. I. évfolyam 1. és 2. sz. Általános rész. Stolz Alban és Vogel Máté nyomán szerkeszti: *Hofbauer Ignác* áldozár, pleb. Kiadó: P. Angelikusz. Előfiz. ár: Az egész műre, mely 1890-ik év végével bevégeződik 3 frt. 50 kr. Külön a Magyar Szentek életére, mely 1890. év első felében bevégeződik 1 frt. 80 kr. Az előfizetési pénzek Mészáros Kálmán ferenczr. atyához küldendők Budapestre. Megjelenik minden második hó 15-én.

V E G Y E S E K

— **Előfizetőinkhez.** Jelen számmal lapunk évi folyamának közepére érven, tisztelettel kérjük t. előfizetőinket, hogy a lap díját beküldeni szíveskedjenek.

— **Véglegesítés.** Kolozs megye közigazgatási bizottsága e f. hó 12-én tartott ülésében Földes Károly mérai községi iskolai tanítót, ezen állásában végleg megerősítette.

— **Kinevezés** A vall. és közokt. m. kir. miniszter a dévai áll. tképző-intézet gyakorló iskolájának tanítójává Hajtmán Pál vajda-hunyadi áll. isk. tanítót nevezte ki. — A m. kir. igazságügyminiszter a kolozsvári kir. javító-intézethez Stoff Jánost családfővé nevezte ki.

— **Iskolalátogatás.** Kozma Ferencz, megyénk tevékeny kir. tanfelügyelője, a m. hóban és e hó első napjaiban a mócsi, kolozsvári és nádasmenti szbirói járásokban mintegy 70 iskolát látogatott meg. Pár napi pihenés után e napokban ismét utra indul; ez utjában a b.-hunyadi járás iskoláit veszi vizsgálat alá.

— **Magán-tanulók a keresk. iskolákban.** A vallás- és közokt. m. kir. miniszter e f. é. április 14-én 8871 sz. a. kelt rendeletével a középkereskedelmi iskoláknál megszünteti a magán-tanulók felvételét s a tanulmányot nem végzett ifjaknak csak azon kivételes esetekben engedi meg az érettségi vizsgálatra bocsátást, ha tényleg elfoglalt állásuk akadályozta a rendszeres tanulást. Ezek azonban elővizsgálatot tartoznak tenni. Tantárgyak alól felmentést sem az elő, sem az utóvizsgálatra nem ad.

— **Tanszerek beszerzése.** A vall. és közokt. m. kir. miniszter f. év április 16-án 17.375 sz. a. kelt rendeletével hatályon kívül helyezi ama rendeletét, melylyel a tanintézetek arra köteleztettek, hogy tanszerszükségeit Lippert bpesti tanszer-raktárából szerezzék be.

— **Alkotmánytan a népiskolában.** A vallás- és közokt. m. kir. miniszter e f. é. április 20-án 17.468 sz. a. kelt rendeletében hívja fel a kir. tanfelügyelőket, miképp hassanak oda, hogy a népiskolákban az alkotmánytan, a jelenleginél sikeresebben taníttassék. Egyszersmind jelzi, hogy e cél elérésére a Csiky-féle alkotmánytani kézikönyveket a mai viszonyoknak megfelelően átdolgoztatta.

— **Rendre-utasítás.** Botirila Sándor nagy-idiái gör. kel. tanító a m. év folyamán, mint munkára képtelen, kérésére végkielégítéssel (250 frt.) nyugdíjaztatott. Azonban nevezett, állását nem hagyta el, hanem tovább tanított. Erről a kir. tanfelügyelő tudomást nyervén, e tárgyban a vall.- és közokt. min.-hez felterjesztést intézett. A miniszter e jelentésre a tanítót a tanítástól eltiltotta s utasította az egyházi hatóságot, hogy a tanító fizetését beszüntetvén, az állomást szabályszerűen töltsse be.

— **A vall. és közokt. min. köszönete.** A kolozsvári kisegítő pénztárnak, a kolozsvári takarékpénztárnak és az első magyar általános biztosító-társaságnak, a vall. és közokt. miniszter e f. év ápr. 16-án 14.016 sz. a. a kolozsvári ipar- és kereskedelmi iskolák javára tett jótékony-célú adományaikért elismerését és köszönetét nyilvánította.

— **Magyar nyelv a nem magy. nyelvű tanítóképezdékekben.** A vall. és közokt. m. kir. miniszter f. év ápr. 10-én 45.099—1889. sz. a. kelt átiratával az íránt kereste meg a nem magyar tannyelvű tanítóképezdek feletti egyházi főhatóságokat, hogy a magyar nyelv tanításáról szóló 1879. évi XVIII. t. cz. minél pontosabb végrehajtása érdekében intézkedjenek, hogy a hatóságuk alatt levő tanítóképző-intézetekben a magyar nyelv az idézett törvényben kijelölt célnak megfelelő óraszámban és eredménnyel taníttassék és hogy tanítói oklevél csak olyanoknak adassék, a kik magyar nyelvet beszédben és írásban oktatói képességgel bírnak.

— Nincs pénz a népoktatás fejlesztésére. A vall. és közokt. m. kir. miniszter tudatta a kolozsm. közg. bizottsággal, hogy a m.-macskási, hidalmasi és györgyfalvi áll. népiskoláknak sem új isk. épületek építésére, sem esetleg kész épület vásárlására ez idő szerint pénz nem adhat.

— Köszönet. Klis Lajos a kolozsvári áll. tanítóképző intézet egykori növendéke, jelenleg Temesvárt közs. isk. tanító, 1 frtot ajándékozott a nevezett intézet önképzőkörének pályadíjra szavaltára. Fogadja a szíves adományozó e hazafias tetteért a kolozsvári áll. tanítóképző intézet önképzőkörének hálás köszönetét. Kolozsvárt, 1890. május 3-án. Az elnökség.

— A kolozsvári áll. tanítóképzésében a f. tanévi tanítóképesítési vizsgálatok f. é. jun. 23. és következő napjain fognak megtartatni. A jelentkezők kellően fészterelt kérvényeiket (keresztlevél, orvosi, előjárásági és iskolai bizonyítványok) május hó folyamán kötelesek saját tanfelügyelőségükhez benyújtani, honnan a kérvények jun. 1-ig küldendők be az intézet igazgatóságához. A vizsgálati díj 20 frt., oklevél-díj 1 frt., melyeket a vizsgálat megkezdésekor kell lefizetni. Junius hó 30-án a fennebbi módon jelentkező nem magyar ajku néptanítók magyarnyelvi tanképesítő vizsgálatára fog megtartatni Vizsgálati díj 5 frt., oklevél-díj 1 frt.

— Ipariskolák közvizsgálatai. A kolozsvári alsófoku ipariskolák folyó tanévi közvizsgálatai e hó 4-én folytak le. Ugyanezen napon d. u 6 órakor zárták be a tanulók munkáiból rendezett kiállítást, melyen 143-an vettek részt. Ezek közül kitüntetést nyert 129 tanuló. A tanulók közvizsgálatai ez évben is haladásról tettek bizonyosságot.

— Előfizetési fölhívás. Dr. Wekerle Sándor Máramarosmegye kir. tanfelügyelője előfizetési fölhívást bocsátott ki „Népiskoláink gyorsabb fejlesztésének munkatervére“ cz. művére. Ára előfizetés útján 1 frt. Az előfiz. pénzeket legkésőbb június hó első felében a „Kereskedelmi és Hitelintézet“ czímen M.-Szigetre kell intézni. A mű 12 nyolczadrétű íven ez év jun. havában jelenik meg.

— Az országos prot. tanítógyűlést szervező bizottság f. hó 28-án H.-Mező-Vásárhelyen tartja közgyűlését. Tárgyai: 1) Jegyzőkönyv bitelesítő bizottság kinevezése. 2) Képviselők igazolása. 3) Valláserkölcsi képzés s annak eszközei, előadó: Szalóky Dániel. 4) Az ev. ref. népiskolák tanterve, előadó: Vaday József. 5) Az ev. ref. népiskolák adminisztrációja, előadó: Simon Károly. 6) Az ev. ref. tanítók jogi helyzete az egyházi önkormányzatban, előadó: Sinka Lajos. 7) Az ev. ref. tanítók anyagi helyzete, előadó: Végh István. 8) Az ev. ref. tanügyi szakközlöny, előadó: Vincze József. 9) A mélt. zsinat elé terjesztendő emlékirat szövegezése. 10) Az országos ev. ref. tanítógyűlés szervező munkálatai. Józsa Pál, elnök. Kiss Sándor b.-jegyző Sólyom Antal, b. tag.

— Singer és Wolfner bpesti könyvkereskedőnek, lapunk hirdetési rovatában közölt, saját kiadásu könyveinek jegyzékét, ajánljuk az érdekeltek figyelmébe.

TARTALOM: A vall. és közokt. m. kir. miniszter 18. évi jelentése a közoktatás állapotáról. I. *Kovácsi Antal*. — Megtiltandó-e a gyermekeknek, hogy az iskolában történekről otthon ne beszéljenek? *Lázárné Kaszner Janica*. — A rajzitanítás módszere és tanmenete a népiskolában. (Vége köv.) *Propper Ferencz*. — Tárjczsa: Emberbaráti és társadalmi intézmények a középkorban. (Vége). *Dr. Lázár Gyula*. — Rövid élet; ritka példa. *Binder Laura*. — Pædagogiai esetek: A gyermek otthon panaszol. *Vincze Ferencz*. A szerénység, félénkség, gyávaság. *Czuczsa János*. — Egyesületi élet: Elemi iskolában az anyanyelvtan az olvasókönyv v. pedig a gyermekek kezébe adandó külön kézikönyv alapján tanítandó-e? *Közli: Pap Mari*. — A kolozsvári áll. tképző önképzőkör. *Egy tanító*. — Irodalom: Olvasókönyv és nyelvtan a német nyelv gyakorlati elsajátítására, írta Graf Jakab, ismerteti *Pausinger Sándor*. — Vegyesek. — Hirdetés.

BCU CHERADNETYÉISARY CLUJ

ÁLTALÁNOSAN ENGEDÉLYEZETT NÉPISKOLAI TANKÖNYVEK.

MEGJELENTEK

SINGER és WOLFFNER könyvkereskedésében

Budapest, Andrassy-út 10. sz.

Képes Magyar Olvasókönyv. Szerkesztette Komáromy Lajos, Lakits Vendel és Péterfy Sándor.	A miniszteri enged. száma	multjából vett életrajzokban, elemi népiskolák számára írta Mayer Miksa. Átdolgozta Márki Sándor. 9-ik kiadás. Ára	A miniszteri enged. száma.
Az I. osztály számára, (ABC és olvasók.) erősen bekötve	20 kr.	30 kr.	1888--17358
A II. oszt. sz. ára erősen bekv.	30 „	Ugyanaz	
A III. oszt. sz. „ „ „	36 „	Ugyanaz	
A IV. „ „ „ „ „	40 „	Ugyanaz	
Az V—VI. o. „ „ „ „ „	70 „	1889—25199	
Magyar nyelvtan írta Komáromy Lajos. A népiskolák II. oszt. sz. bekv.	12 „	1890—11670	
A „ III. „ „ „ „	20 „	Ugyanaz	
A „ IV. „ „ „ „	20 „	Ugyanaz	
Német nyelvtani gyakorlókönyv népiskolai használatra írta Hoffmann Mór. Ára erősen bekötve	50 „	Elintézés alatt	
Vagy két részben: I. rész 25 kr., II. rész 25 kr.			
Földrajz. A miniszteri tanterv utasítása szerint s a nagyobb városok viszonyaira való tekintettel szerkesztették Lakits Vendel és Neiger Sándor. Átnézte Kiss Áron. A népiskolák IV. osztálya számára, 15. kiadás, ára bekv.	28 „	1888—17358	
A népiskolák V—VI. oszt. számára. 6 kiadás, ára bekv.	36 „	Ugyanaz	
Történelem. A magyarok és más népek		multjából vett életrajzokban, elemi népiskolák számára írta Mayer Miksa. Átdolgozta Márki Sándor. 9-ik kiadás. Ára	30 kr.
		Számítási gyakorlókönyv. Észszerű következtetések alapjára fektetve, írta Székely Mór áll. isk. tanító. A népisk. II. osztálya számára, 1—100-ig terjedő számkörben, 3. kiadás, ára bekötve	20 „
		A népisk. III. osztálya számára, 1—1000-ig terjedő számkörben 4. kiadás, ára bekötve	24 „
		A népisk. IV. osztálya számára, az egész számok és törtek köréből. 4. kiadás, ára bekötve	24 „
		A népisk. V—VI. oszt. sz. ára	36 „
		Egészségtan népisk. számára. Irta Orbók Mór, átnézte dr. Pávay Gábor, az országos közegészségügyi tanács tagja. Bekötve ára	20 „
		Alkotmánytan elemi népiskolák számára. Írták Irmei F. és Baló T. Ára bekötve	20 „
		Természetrész elemi népiskolák számára. Irta Ertl Heribert. Ára bekötve	32 „
		<i>Mutatvány példányokat kívánatra ingyen és bérmentve küld a kiadóhivatal.</i>	